

РОЗДІЛ II. «Просвіта» й розвиток культури. 3, 2016

управления и пути материальной поддержки организации. Приведены примеры культурно-просветительской деятельности «Белорусского клуба» в Одессе. Обращается внимание на значение просветительской работы белорусских национальных организаций на территории Украины в белорусском государственном процессе.

Ключевые слова: Белорусские национальные организации, Украина, Беларусь, «Белорусское эхо», общество «Гай», «Белорусский клуб», «Зорька», устав.

Panasyuk Oleksandr. Cultural and Educational Activities of the Belarusian National Organizations in Ukraine in 1918. The article is an attempt to analyze the main principles of the Belarusian national groups in Ukraine. Attention is paid to cultural and educational activities of the Belarusian National Societies in Kiev and Odessa. The basic tools popularize Belarusian culture among soldiers and Belarusian refugees living in Ukraine. There are stated the preconditions for the creation of «Belarusian national organization in Ukraine», defined purpose and its main task. The value of weekly magazine «Belorusskoe echo» is analyzed in the educational work of the Society. A separate analysis is made of cultural and educational activities of the Belarusian society «Gay» in Odessa. The statute is analyzed, the conditions of membership management features and ways of financial support are specified. There are mentioned some examples of cultural and educational activities «Belarusian club» in Odessa. Attention is paid to the importance of raising the Belarusian national organizations on the territory of Ukraine in the Belarusian state-building process.

Key words: Belarusian national organizations, Ukraine, Belarus, «the Belarusian echo», «Belarusian club», «Zorka» Statute.

УДК 027.9:792(477.82)«1920/1930»

Тетяна Трофімук-Кирилова,
Світлана Чибирак

Культурно-мистецька та просвітянська діяльність бібліотеки-читальні в містечку Мацеїв Ковельського повіту Волинського воєводства (1920–1930-ті рр.)

У статті проаналізовано історію виникнення та функціонування «Просвіти» в 1920–1930-х рр. у містечку Мацеїв Ковельського повіту Волинського воєводства. Охарактеризовано правові засади, на яких ґрунтувалася робота просвітянської бібліотеки-читальні в містечку, а також показано роль місцевої еліти в популяризації української культури. Окремо висвітлено театральну діяльність просвітян.

Ключові слова: «Просвіта», бібліотека-читальня, театральна діяльність, Мацеївська гміна, Ковельський повіт.

Постановка наукової проблеми та її значення. Глобалізаційні процеси, що відбуваються сьогодні у світі, усе активніше охоплюють й Україну. Сучасні світові тенденції призводять до зникнення самобутніх рис у традиційних культурах окремих народів, що вкрай загострює потребу збереження кожною етнічною спільністю своєї національної культури. Не є винятком й український народ, перед яким саме зараз особливо гостро постають проблеми, пов'язані із самоідентифікацією, уживанням української мови, відстоюванням права на національно-культурний розвиток. Вирішенням цих питань активно займаються громадські товариства, у тому числі й «Просвіта» (перше товариство виникло 8 грудня 1868 р. у Львові), яка активно здійснює культурно-освітню та громадську роботу, пропагує українську мову, фіксує народну спадщину й т. ін.

Значний науковий та практичний інтерес має не лише діяльність товариства «Просвіта» у м. Львові, а й локальна історія просвітянського руху. Знання форм і способів роботи просвітянських інституцій із невеликими громадами дасть змогу й сьогодні успішно проводити просвітницьку роботу, популяризувати освіту, українську мову, літературу та культуру.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Становлення та розвиток товариства «Просвіта» на Волині в різні хронологічні періоди (міжвоєнний, німецької окупації, сучасний) розкрив Б. Савчук [12]. Історія Волинської «Просвіти» також була висвітлена в збірнику наукових статей, документів і матеріалів «Просвіта» на Волині: минуле і сучасне» (2001), у якому вміщено публікацію проф. В. Барана, у котрій автор, аналізуючи історичний шлях становлення й діяльності «Просвіти» та її філій, справедливо відзначив, що просвітянський рух на Волині «відрізнявся від інших регіонів» [9, с. 6]. Окрім наукових статей, у збірнику вміщено також спогади просвітян і декілька документів, які містять важливі відомості

про роботу просвітянських осередків на Волині [9]. Діяльність Луцької «Просвіти» в 1918–1935 рр. стала предметом наукових розробок М. Філіпович. Дослідниця детально проаналізувала статутні та програмні документи Товариства, його структуру, склад, організаційну мережу, а також охарактеризувала основні форми й методи його роботи в контексті тогочасної політичної ситуації у Волинському воєводстві [14].

«Просвіта», окрім діяльності в центрі Волинського воєводства, мала свої філії й у повітових містечках. Так, проф. М. Кучерепа та О. Сушук дослідили діяльність Ковельської повітової «Просвіти» імені Лесі Українки в міжвоєнний період, наголосивши на тому, що саме цьому Товариству належало одне із провідних місць у поширенні освіти та української мови, а також підвищенні культурного рівня місцевого населення [11]. У цій публікації опосередковано згадується й робота просвітянського осередку в Мацєєві. Проте в українській історіографії відсутнє окреме наукове дослідження з історії виникнення та діяльності просвітянської бібліотеки-читальні в Мацєєві в 1920–1930-х рр.

Мета статті – аналіз діяльності бібліотеки-читальні в Мацєєві, яка була осередком Ковельського повітового товариства «Просвіта» в міжвоєнний період. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: розкрити історію виникнення та функціонування бібліотеки-читальні в Мацєєві; дослідити статутні засади й структуру просвітянського осередку; розкрити форми та напрями роботи бібліотечної секції; висвітлити роль місцевої інтелігенції в поширенні української культури серед населення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Товариство «Просвіта», яке виникло в 1868 р. у Львові на протигагу антиукраїнським течіям у культурному житті, до початку Другої світової війни активно проводило громадську та просвітянську роботу серед українського населення. Його осередки швидко поширилися на Галичині й за її межами.

Волинь просвітянський рух охопив у 1917–1918 рр., проте перша «Просвіта» в цьому регіоні виникла ще в 1916 р. в містечку Мацєїв Ковельського повіту Волинської губернії (сьогодні це смт Луків Турійського району Волинської обл.). Про це свідчать документи зі справи «Материалы о деятельности библиотеки-читальни в Мацееве (протоколы общих собраний членов, списки членов, отчеты и программы проведения вечеров, спектаклей, переписка и др.)». Так, у 1926 р. Ковельське повітове товариство «Просвіта» імені Лесі Українки звернулося до повітового старости з проханням надати дозвіл на організацію 31 жовтня 1926 р. загальних зборів ради бібліотеки-читальні в Мацєєві для прочитання реферату «Десятиліття існування Т-ва «Просвіта» в Матієві» [7, арк. 151]. Потрібно зауважити, що в документах за різні роки, що зберігаються в Державному архіві Волинської області, можна натрапити на такі варіанти назви містечка: Матійов, Матіов, Матіїв, Маціов, Мацейов, Мацєєв, Маціїв, Мацєїв.

Мацєївську «Просвіту» як самостійну культурно-освітню інституцію створив Дмитро Вітовський – український публіцист, політик і військовий, провідник Української галицької армії, Державний секретар військових справ ЗУНР. У 1916 р., будучи сотником Українських січових стрільців (УСС), саме він очолив один із трьох комісаріатів на Волині для набору добровольців у легіон УСС – Ковельський. Проте Д. Вітовський займався не лише вербуванням, а й активно проводив серед місцевого населення культурно-освітню роботу та працював на ниві шкільництва. Йому вдалося організовувати відкриття на Волині мережі українських приватних шкіл та згуртувати інтелігенцію містечка Мацєєва в просвітянський гурток. Про це свідчить лист 1926 р., надісланий від ради бібліотеки-читальні Ковельського товариства «Просвіта» в Матіїві до членів загальних зборів Львівської «Просвіти», у якому зазначено, що «Читальня у Матіїві на Волині вітає Високі Збори, згадуючи при сьому місцю теплим словом своїх основоположників Галичан УСС бл. п. Вітовського, Ф. Кузика, учит. Гайдучок» [7, арк. 171]. Складна військово-політична ситуація, на жаль, завадила тривалому існуванню мацєївської культурно-просвітницької організації й невдовзі вона припинила свою діяльність.

Проте вже на початку 1920-х рр. активна частина мацєївської інтелігенції систематично намагалась отримати дозвіл від влади Польської республіки, до складу якої за умовами Ризького договору 1921 р. у міжвоєнний період увійшли західноукраїнські землі, у тому числі й Західна Волинь (адміністративно – Волинське воєводство), на поновлення роботи свого просвітянського осередку. За підтримкою в цій справі жителі містечка Мацєїв зверталися до Ковельської «Просвіти» імені Лесі Українки, яка заснована в повітовому центрі 14 червня 1920 р. [2, арк. 2]. До її складу увійшла значна частина освічених мацєївців [2, арк. 2]. У цьому ж році жителі Мацєєва П. Вавришук, К. Виноградський, Л. Сохарська, С. Красновольтський, Г. Садовий, Я. Рудницький, І. Пацовська, О. Сидорська, Л. Галащук у листі до повітової «Просвіти» звернулись із проханням надати допомогу у відкритті просвітянської філії в містечку [3, арк. 5].

Записи «Журналу реєстрації вхідної і вихідної кореспонденції Товариства “Просвіта” в м. Ковелі» свідчать про активну роботу просвітян у сфері відновлення роботи Мацєївської філії в 1920–1925 рр. Так, у 1920–1922 рр. з канцелярії повітового просвітянського осередку до ковельського повітового старости

відправлено декілька звернень із проханням відновити роботу філії «Просвіти» в Мацєєві. У квітні 1923 р. вдалося провести збори й відновити осередок «Просвіти» в Мацєєві, про що свідчать переслані в канцелярію Ковельської «Просвіти» протоколи загальних зборів та першого засідання ради філії [4, арк. 29 зв.]. У відповідь на це з Ковельського староства до повітової «Просвіти» надійшли два повідомлення з вимогою закрити Мацєївський просвітянський осередок, адже «відкрита філія товариства не приймається під увагу» [4, арк. 30–31 зв.].

Про відкриття філії «Просвіти» в Мацєєві турбувався й молодший брат Лесі Українки Микола Косач, який був активним членом Ковельської «Просвіти». Саме завдяки його старанням Товариство отримало ім'я Лесі Українки. Він неодноразово звертався до повітового старости за дозволом на відкриття просвітянського осередку в містечку, а також намагався допомогти мацєївцям у вирішенні й приватних справ [3, арк. 15]. М. Косачу удалося створити при філії «Просвіти» в Мацєєві солідну бібліотеку, поповнивши її як книжками із власних зібрань, у тому числі оригінальними виданнями творів Лесі Українки, так і тогочасними періодичними виданнями. У листі від 19 жовтня 1924 р. до ради Ковельського повітового товариства «Просвіта» громадяни Мацєєва з цього приводу писали: «При філії товариства “Просвіта” у Мацєєві була читальня, котра з закриттям філії була опечатана і зараз знаходиться під печаткою поліції, будучи брак книжок до читання, ласкаво просимо Раду товариства “Просвіта” у Ковлі, своїми стараннями відкрити у Мацєєві читальню товариства “Просвіта”, котра могла б задовольнити потреби громадянства в користуванні книжками такої читальні» [7, арк. 1].

Мацєївські просвітяни не полишали спроб отримати від польської влади офіційний дозвіл на свою діяльність. Так, 24 жовтня 1924 р. вони знову звернулися до Ковельської повітової «Просвіти» з проханнями, аби та вжила «заходи об откритті закритої читальні в м. Матіїві» [4, арк. 39 зв.]. 14 червня 1925 р. повітова «Просвіта» отримала ще один лист від жителів Мацєєва, у якому вони наголосили на важливості проведення повітовим Товариством відповідних заходів перед владою для «легітимізації читальні Ковельського товариства “Просвіта” у Мацєєві». Під документом стояв підпис 21 особи, серед них – П. Садощука, Т. Солодухи, П. Патія, І. Сидорського, С. Красновольського, П. Сушука, А. Ваврищук, О. Ваврищука, В. Ваврищук, Г. Ваврищука, І. Сохацького, А. Сохацької, А. Кошелюка, М. Сочинського, М. Гурка та ін. [7, арк. 14].

23 жовтня 1925 р. Ковельське староство видало дозвіл на організацію в Мацєєві 25 жовтня 1925 р. загальних зборів просвітян [7, арк. 17]. На них відбулося відкриття «Бібліотеки-Читальні Ковельського Товариства “Просвіта” імені Лесі Українки у м. Матіїві» та проведено таємним голосуванням вибори ради правління цього просвітянського осередку. За результатами голосування до її складу ввійшли Стах Красновольський (25 голосів), Ксенофонт Виноградський (24 голоси), Теодозія Солодуха (22 голоси), Яків Рудницький (15 голосів), Поліксентія Садощук (15 голосів). Загальні збори постановили, що «оскільки серед вибраних одержав більшість голосів Красновольський – 25, то рахується головою бібліотеки-читальні, а решта вибраних поділяють між собою заступника голови, секретаря, скарбника і бібліотекаря» [7, арк. 20]. Рада Мацєївської бібліотеки-читальні 8 листопада 1925 р. повідомила Ковельській «Просвіті», що в результаті розподілення обов'язків між членами Ради, головою став не С. Красновольський, а К. Виноградський, перший же обійняв посаду заступника голови. Скарбником призначено Я. Рудницького, секретарем – П. Садощук, бібліотекарем – Т. Солодуху [7, арк. 25].

Щодо офіційного статусу, то просвітянська бібліотека-читальня в Мацєєві, визначалася як секція (гурток) Ковельської повітової «Просвіти» імені Лесі Українки. Як і інші філії читалень Ковельської «Просвіти», Мацєївська бібліотека-читальня підпорядковувалася бібліотечній секції повітового осередку Товариства, остання ж діяла на основі окремого статуту від 1925 р. [5, арк. 1–1 зв.]. Окрім того, Ковельська повітова «Просвіта» імені Лесі Українки доручила Раді, правлінню бібліотеки-читальні в Мацєєві зорганізувати ще й літературно-мистецьку, хорову й шкільно-лекційну секції [7, арк. 20].

У Статуті чітко зафіксовано основні завдання Ковельської просвітянської Бібліотечної секції та її філій, а саме: поширення серед населення Ковельського повіту україномовної літератури та «взагалі українського друкованого слова»; ознайомлення просвітян і місцевих жителів з особливостями роботи й значенням просвітянських бібліотек-читалень; внесення до Ради «Просвіти» проектів і планів відкриття просвітянських бібліотек та читалень у Ковельському повіті й активна робота для постійного збільшення їхньої чисельності; допомога бібліотекам-читальням при просвітянських гуртках у повітових містечках і селах; збирання різноманітних красназавчих матеріалів [5, арк. 1].

Збір книг та інших друкованих матеріалів, популяризація серед місцевих жителів українського слова та національної ідеї – ось основні напрями роботи мацєївської бібліотеки-читальні. Про це свідчить поданий у канцелярію Ковельської «Просвіти» на кінець 1925 р. реєстр книг, які перебували у фондах

просвітянської читальні. Їх загальна кількість становила 405 назв різноманітних книг і часописів, деякі з яких були у 2-х, 3-х та 5-ти екземплярах. Загалом у бібліотечному фонді зберігалося 448 одиниць. Найбільш представлена творчість таких відомих українських письменників, громадських діячів й істориків, як Т. Шевченко, Леся Українка, М. Коцюбинський, П. Чубинський, М. Костомаров, Д. Дорошенко, І. Крип'якевич та ін. [5, арк. 10–23].

Відповідно до положень статуту, бібліотечні філії просвітянських секцій повинні щорічно проводити перевибори членів своїх рад. Саме з цією метою 31 жовтня 1926 р. відбулися загальні збори Мацеївської бібліотеки-читальні Ковельської «Просвіти». За результатами голосування раду правління продовжив очолювати К. Виноградський, але її склад дещо змінився. До нього ввійшли Григорій Вавришук, Віра Вавришук, Петро Патій, Левко Ціхонський, Анастасія Вавришук, Теодозій Дорошук, Хома Сидорський, Павло Хіцевич, Семен Вавришук, Микола Сачинський [7, арк. 158 зв.]. На цих зборах для допомоги Повітовій ревізійній комісії, яка займалася «переглядом» діловодства й грошових рахунків Товариства та його філій [6, арк. 8], було також створено Мацеївську ревізійну комісію, до складу якої потрапили Яків Рудницький, Василь Туржанський та Іван Сухатський. Окрім проведення виборів, збори також обговорили план подальшої роботи Мацеївської бібліотеки-читальні, наголосивши на потребі виконання таких завдань: заснувати при осередкові курсів для неписьменних та курсів крою й шиття; активізувати роботу драматично-хорової секції; закупити для читальні нові книги; збудувати власне приміщення для роботи осередку [7, арк. 159].

На чергових загальних зборах, які відбулися 7 липня 1927 р., голова ради правління К. Виноградський відмовився від виконання своїх обов'язків. Тому, за результатами голосування, цю посаду обійняв Олександр Вавришук, а його заступником стала Теодозія Солодуха. До ради ж більшістю голосів вибрано К. Виноградського, П. Галашука, Є. Красновольського, В. Вавришук, Л. Ціхонського, А. Вавришук, М. Сачинського, С. Вавришука. Ревізійна комісія теж оновила свій склад [8, арк. 15–15 зв.].

Згідно зі статутом Ковельської «Просвіти», її філії не могли безпосередньо звертатися за дозволами до органів влади щодо реалізації власних заходів [2, арк. 8]. Не була винятком і бібліотека-читальня в Мацєєві. Бажаючи провести будь-яку виставу, її члени зверталися до материнської організації – Ковельського повітового товариства «Просвіта» імені Лесі Українки. Остання ж повинна була вирішувати питання отримання дозволу від старости на проведення кожного заходу. У зв'язку з цим бібліотека-читальня в Мацєєві мала впливового заступника перед владою, водночас отримання дозволу на проведення вистав було досить складним завданням і на цей процес витрачалося багато часу. Потрібно було заздалегідь повідомити старосту про захід, надіславши офіційний запит на отримання дозволу, отримати його, після вистави обов'язково підготувати фінансовий звіт із детальним описом того, скільки отримано прибутку від заходу й скільки коштів затрачено на його проведення. Щоб завадити активній просвітянській роботі, польська влада вимагала від просвітянських філій «цензурованих примірників п'єс, які мають ставитися» [7, арк. 16]. Коли ж осередок не мав таких сценаріїв, тоді голова повітової «Просвіти» повинен був особисто просити дозвіл у Ковельського старости на проведення таких вистав та концертів [7, арк. 16]. Вищезазначені чинники заважали організації культурно-мистецьких заходів, адже, зважаючи на складну процедуру, не завжди бібліотеці-читальні в Мацєєві вдавалося отримати дозвіл на їх організацію.

Більшість театральних показів, які відбувалися в Мацєєві, проводились у помешканні просвітянина Олександра Вавришука. Репертуар був надзвичайно різноманітним. Серед проведених у 1925 р. вистав сьогодні відомі «Перехитрили» М. Кропивницького [7, арк. 6]; «Борці за мрії» І. Тогобочного; «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка; «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого; «По ревізії» М. Кропивницького; «В суді» В. Макогоненка [7, арк. 23]; «Козацькі діти»; «Без старших» [7, арк. 26]; «Сирітка Хася» Я. Гордіна [7, арк. 30]; «Прогулька» С. Чубанівки [7, арк. 60]. У 1926 р. просвітяни розширили свій репертуар за рахунок п'єс «Каїн і Авель» та «Мати-наймичка» І. Тогобочного [7, арк. 63], «Чорноморці» Я. Кухаренка [7, арк. 200].

Мацєївські просвітяни організовували театральні виступи й перед дитячою аудиторією. Особливо популярними були такі спектаклі: «Печери» (п'єса для дітей Василя Софронів (*В. Левицький – авт.*)); «Самотній у лісі» (п'єса для дітей (*Євгеній – авт.*) Чебишевої-Дмитрової) [7, арк. 8]. Для дітей при бібліотеці-читальні організовувалися не лише вистави, а й різноманітні свята. Наприклад, 9 січня 1926 р. проведено свято «Ялинки», зі «слідуючим програмом: 1. “Різдво Марусі” обр. в 2 діях [...]; 2. “Ялинка” обр. на 1 дію Чебишевої; 3. Дитячі забави коло ялиночки”» [7, арк. 63].

Діяльність бібліотеки-читальні в Мацєєві потребувала чималих коштів, тому організація платних театральних постановок, концертів та вистав була одним зі способів фінансування роботи осередку. Згідно зі статутом Ковельської «Просвіти» гурток повинен був відсилати товариству 15 % прибутку від

виручених коштів на «культурно-освітні цілі» [6, арк. 5]. Тому після кожної проведеної вистави голова ради бібліотеки-читальні в Мацєєві подавав фінансовий звіт до повітової «Просвіти». Так, 26 грудня 1925 р. відбулися вистави «Самотній у лісі» та «Прогулька», за які просвітяни отримали прибуток у розмірі 14 злотих 70 грошей [7, арк. 64]. Архівні матеріали містять інформацію й про збиткові заходи Мацєївської бібліотеки-читальні. Так, дефіцит за організацію п'єс «Різдво Марусі» та «Ялинка», котрі відбулися 9 січня 1926 р., становив 9 злотих 65 грошей [7, арк. 84]. Нерентабельність просвітянських заходів в Мацєєві бентежила Ковельську «Просвіту». У своєму листі «До Управи Бібліотеки-Читальні Ковельської ймення Лесі Українки Повітової Просвіти в Матіїв» від 17 березня 1927 р. рада повітової «Просвіти» повідомила, що «в справозданні дуже розгонисто показані витрати, що не служать для добра ані Бібліотеки-Читальні, ані загалом “Просвіти”, тому Рада “просить Управу Бібліотеки-Читальні в Матіїві на прийдуще завжди мати на увазі при виставах добро “Просвіти” і дбати про якнайменші витрати, і про якнайбільший прибуток»» [7, арк. 200]. Проаналізувавши фінансовий звіт вистави «Чорноморці» (відбулася 8 січня 1927 р.), рада Ковельської «Просвіти» зобов'язала свою філію в Мацєєві сплатити до каси за марнотратство під час організації та проведення цього показу своєрідний «штраф» у розмірі 25 злотих [7, арк. 200].

Драматично-хорова секція при бібліотеці-читальні в Мацєєві виступала не лише у своєму містечку, а й «гастролювала» селами та містечками Ковельського повіту. Так, співоча секція 30 травня 1926 р. організувала концерт у Миляновичах «в оселі громадській» [7, арк. 133]. Захід був надзвичайно вдалим, адже після його проведення Мацєївська бібліотека-читальня надіслала до Ковельської повітової «Просвіти» 2 злотих 80 грошів, що становило 25 % чистого прибутку [7, арк. 134]. Успіх концерту зумовив бажання повторити його ще раз у цьому селі, що й зроблено 6 червня 1926 р. [7, арк. 135].

Важливим напрямом роботи бібліотеки-читальні в Мацєєві була організація концертів, які стали можливими після створення власного хору. Потрібно детально зупинитися на святкуванні в 1926 р. 65-х роковин зі смерті Т. Г. Шевченка. Програма передбачала: 1) прочитання К. Виноградським реферату на тему «Тарас Шевченко та його літературна творчість»; 2) виконання хором «Заповіту Т. Шевченка», «Ой у лузі червона калина», «Горе тій чайці небозі», «Журавлі», «Ой на горі жито», «Боже великий Єдиний»; 3) декламування віршів Т. Шевченка: «Розрита могила», «Сестрі», «До Основ'яненка», «Маркевичу», «Доля», «Мені однаково»; 4) показ вистави на 2 дії «Вінок на могилу Т. Шевченка» [7, арк. 114]. Концерт відбувся 11 березня 1926 р. [7, арк. 107] та приніс бібліотеці-читальні прибуток у розмірі 7 злотих 30 грошів [7, арк. 115]. Потрібно зазначити, що хорова секція просвітянського осередку в Мацєєві виступала й на замовлення приватних осіб [7, арк. 155].

Ще одним напрямом діяльності бібліотеки-читальні було прочитання лекцій та рефератів для членів «Просвіти» та жителів містечка Мацєєва. Тематика охоплювала різноманітні сфери культури та побуту. Лекторів запрошували для прочитання таких рефератів: «Народна Просвіта» [7, арк. 15], «Український письменник Степан Руданський» [7, арк. 31], «Книжка та її значення» [7, арк. 57], «Життя І. Франка і літературна його діяльність та значення» [7, арк. 148], «Рослина і людина» [7, арк. 160], «Десятиліття існування Товариства “Просвіта” в Матіїві» [7, арк. 150] та ін.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Просвітянський осередок у Мацєєві був одним із перших на терені Волині. Його історію можна поділити на два етапи – діяльність гуртка в умовах Першої світової війни та робота бібліотеки-читальні в міжвоєнний період. Потрібно наголосити, що бібліотека-читальня в Мацєєві керувалася власним головою та радою правління, але безпосередньо підпорядковувалася Ковельській повітській «Просвіті», яка представляла її інтереси перед польською владою. Основні форми роботи бібліотеки-читальні в Мацєєві спрямовано на подолання неосвіченості українців, популяризацію української мови й літератури. Для реалізації поставлених завдань просвітяни використовували різні способи роботи з місцевим населенням: читання лекцій і рефератів; надання книг для читання; проведення вистав, концертів, дитячих свят та ін. Безперечним є той факт, що основна частина роботи в поширенні освіти й української культури серед місцевого населення покладена на мацєївську інтелігенцію, серед якої потрібно відзначити К. Виноградського, Т. Солодуху, С. Красновоцького, Я. Рудницького, О. Ваврищука, В. Вавришук, А. Вавришук, М. Гурко.

Подальшого дослідження потребує ґрунтовний аналіз інших напрямів діяльності бібліотеки-читальні в Мацєєві, а також висвітлення ролі кожного її члена в поширенні української культури та освіти.

Джерела та література

1. Державний архів Волинської області, ф. 363, оп. 1., спр. 627.
2. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 1., спр. 1.

3. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 1., спр. 2.
4. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 1, спр 4.
5. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 1., спр. 33.
6. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 2., спр. 2.
7. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 2., спр. 8.
8. Державний архів Волинської області, ф. 389, оп. 2., спр. 9.
9. «Просвіта» на Волині: минуле і сучасне : зб. наук. ст., док. і матеріалів / за ред. В. К. Барана. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2001. – 196 с.
10. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. – К. : Наук. думка, 2009. – Т. 6. – 784 с.
11. Кучерепа М. Ковельська повітова «Просвіта» імені Лесі Українки та просвітянський рух у селі Сераховичі в міжвоєнний період / М. Кучерепа, О. Суцук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : наук. зб. – Вип. 53. – Луцьк, 2015. – С. 84–89.
12. Савчук Б. П. Волинська «Просвіта» / Б. П. Савчук. – Рівне : Вид. фірма «Ліста», 1996. – 154 с.
13. Теодорович Н. И. Волинь в описании городовъ, местечекъ и сель. – Т. 5 : Ковельський уездъ / Н. И. Теодорович. – Почаєвъ, 1903. – 560 с.
14. Філіпович М. Б. Луцька «Просвіта». 1918–1935 рр. / М. Б. Філіпович. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 240 с.

Трофимук-Кирилова Татяна, Чибирак Светлана. Культурно-художественная и просветительская деятельность библиотеки-читальни в городке Мацейов Ковельского уезда Волынского воеводства (1920–1930-е гг.). В статті проаналізована історія виникнення і функціонування бібліотеки-читальни Ковельського общества «Просвіта» в Мацейові в 1920–1930-х гг. В дослідженні охарактеризовані правові основи, на яких базувалась робота просветительської бібліотеки-читальни, а також показана роль місцевої еліти в популяризації української культури. Особливо освітлена музично-театральна діяльність членів різних секцій бібліотеки-читальни, а саме: організація і постановка спектаклей, концертів, Шевченкових академій, дитячих свят. В публікації розкриті і інші види роботи просвітян: читання рефератів і лекцій про відомих українських письменників і їх твори, збір книг, грошей для дітей-сиріт і на культурно-освітні цілі.

Ключевые слова: «Просвіта», бібліотека-читальня, театральна діяльність, Мацейовська гміна, Ковельський уезд.

Trofimuk-Kyrylova Tetyana, Chybyrak Svitlana. Cultural and Art and Educational Activities of Atheneum in Maciejewe of the Kovel District Volyn Province (1920–1930). The article deals with the history of origin and functioning the atheneum of Kovel partnership «Prosvisa» in Maciejewe during 1920–1930. This study characterizes the legal foundations upon which the work of educational atheneum was based. Besides the role of the local elite in popularization of Ukrainian culture is shown. The musical and theatrical activities of members of different sections of the atheneum are separately highlighted, for example: the organization and staging the performances, concerts, Shevchenko's academies, children's parties.

Another kinds of work of the members of «Prosvisa» are disclosed in this publication: reading the abstracts and lectures about the famous Ukrainian writers and their works, the collection of books, money for orphans and for cultural and educational purposes.

Key words: «Prosvisa», library's reading room, theatrical activity, Maciejewski gmina, Kovel district.

УДК 94(477.82-22)«192/193»:[061.2:008:37]

Оксана Суцук

Діяльність осередків товариства «Просвіта» в селах Грабове та Сереховичі Ковельського повіту на Волині (20–30-ті рр. ХХ ст.)

У статті всебічно досліджено, проаналізовано та узагальнено процес становлення й особливості діяльності сільських осередків товариства «Просвіта» на території Ковельського повіту та на прикладі вивчення історії просвітянських гуртків сіл Сереховичі й Грабове з'ясовано їх внесок у національно-культурне відродження регіону у 20–30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: просвітянський рух, польська влада, товариство «Просвіта», просвітянський осередок, гурток, національно-культурне відродження.

© Суцук О., 2016